

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCAN HÜQUQ SİSTEMİ*Süleymanova Lətafət Nəsim qızı**ADPU-nun Ağcabədi filialı*

Xülasə: Məqalədə demokratik hüquq dövləti quruculuğundan bəhs edilir. O, dövlətdən söhbət gedir ki, onun yaradıcısı və qurucusu Ulu öndər Heydər Əliyevdir.

Məqalədə Demokratik tərəqqi yolunu seçən, dünyəvi dəyərlərə əsaslanan, Şərq mentalitetini qorumaqla beynəlxalq təsisatlarla sıx işbirliyi quran Azərbaycanın dünya birliyində öz yerini müəyyən etməsində Ümummilli Lider Heydər Əliyevin misilsiz rolundan, Ulu Öndərin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə xüsusi diqqət yetirilən məqamlardan biri insan hüquqlarının ən yüksək səviyyədə qorunmasından, söz, fikir azadlığının təmin edilməsindən və bu qəbildən olan digər məsələlərdən bəhs olunur. Bu mənada Ümummilli Liderin milli dövlətçiliyin möhkəmləndirilməsi istiqamətində atdığı vacib addımlar sırasında insan amilinə yüksək dəyər verən hüquq sisteminin qurulması və inkişaf etdirilməsinin xüsusi yer tutur.

Məqalədə həm də Şərqdə ilk dəfə olaraq ölüm hökmünün ləğv edilməsindən bəhs edilir, məhkəmə hüquq sisteminin yaranmasında Ulu Öndərin xidmətlərindən söhbət açılır.

Açar sözlər: azərbaycançılıq ideologiyası, Azərbaycan konstitusiyası, Ümummilli Lider, müstəqil Azərbaycan dövləti, Müzəffər Ali Baş Komandan.

Key words: the ideology of Azerbaijaniism, the constitution of Azerbaijan, the National Leader, the independent state of Azerbaijan, the Supreme Commander-in-Chief.

Ключевые слова: идеология азербайджанства, конституция Азербайджана, Национальный Лидер, независимое Азербайджанское государство, Верховный Главнокомандующий.

Azərbaycanın ən yeni tarixinin bütöv bir dövrü xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Milli şüurun, azərbaycançılıq ideologiyasının dirçəlişi, müstəqilliyimizin dönməz xarakter alması, demokratik hüquqi dövlət quruculuğunun və ölkəmizin hərtərəfli inkişafı bu dövrün əsas mahiyyətini təşkil edir.

Müstəqil dövlətimizin memarı və qurucusu olan Ulu Öndər Heydər Əliyevin xalqımız və dövlətimiz qarşısındakı misilsiz xidmətlərini qeyd edərkən bu sıraya təkmil siyasi sistemin, hüquqi dövlət və vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu prosesinin əsasının qoyulması, mütərəqqi köklü hüquqi islahatların həyata keçirilməsi xüsusilə qeyd edilməlidir. Müstəqil Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının qəbul edilməsi, dövlətin hüquqi əsaslarının gücləndirilməsi, başqa sözlə, müasir dövlətçilik sisteminin bərqərar edilməsi üçün möhkəm hüquqi baza yaradılmışdır. [1]

Ömrünü doğma xalqına və Azərbaycanın hərtərəfli inkişafına həsr edən Ulu Öndər Heydər Əliyev ölkədə qanunun aliliyinin, insan hüquq və azadlıqlarının təmin olunmasına daim xüsusi önəm vermiş, yeni üçpilləli müstəqil məhkəmə hakimiyyətinin bərqərar edilməsi, Ombudsman təsisatının yaradılması, Şərqdə ilk dəfə Azərbaycanda ölüm hökmünün ləğv edilməsi məhz Ümummilli Liderin bu sahədə müstəsna xidmətlərindəndir. Demək olar ki, idarəçilikdə qanunçuluq və hüquq Ulu Öndərin ən çox üstünlük verdiyi prinsip olmuşdur. Hələ sovetlər dövründə respublikaya rəhbərlik edərkən onun atdığı addımlar ölkədə qanun pozuntularına, korrupsiyaya qarşı mübarizəyə yönəlmişdir. Bu istiqamətdə həyata keçirilən tədbirlər respublikanın sosial-iqtisadi inkişafında böyük nailiyyətlər qazanılmasına öz müsbət təsirini göstərmişdir.

Çoxəsrlik dövlətçilik tariximizdə mühüm yeri olan Azərbaycan ədliyyəsinin də yenidən və əsaslı surətdə formalaşdırılması məhz Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Azərbaycana

rəhbərlik etdiyi illərə - 1969-cu ildən sonrakı dövrə təsadüf edir. Ümummilli Liderin ədliyyə sisteminin inkişafına qayğısı müstəqilliyimizin bərpasından sonra da davam etmiş, bu istiqamətdə ardıcıl və məqsədyönlü islahatlar həyata keçirilmiş, nazirliyin səlahiyyətləri genişlənməmişdir.

Ümummilli Lider Heydər Əliyev 1996-cı il 21 fevral tarixli Sərəncamla Hüquq İslahatları Komissiyası yaradaraq ona bilavasitə rəhbərliyi həyata keçirmişdir. Qısa müddətdə aparılan islahatlar nəticəsində hüquq sisteminin fəaliyyətini tənzimləyən yeni Qanun və məcəllələr qəbul edilmiş, bütövlükdə hüquq sistemi, məhkəmə sistemi təkmilləşmiş, xalqın öz iradəsini azad şəkildə ifadə etməsi üçün real şərait yaradılmış, qanunun aliliyi təmin olunmuşdur. [2]

Ulu Öndərin rəhbərlik etdiyi dövrdə demokratik idarəetmə institutlarından biri olan bələdiyyələr formalaşmış, 1999-cu ildə bələdiyyələrə ilk seçkilər keçirilmişdir. Qısa zamanda bələdiyyələrin fəaliyyətini tənzimləyən qanunvericilik bazası formalaşdırılaraq bələdiyyə üzvlərinin və qulluqçularının hüquq və vəzifələri, onların fəaliyyət istiqamətləri müəyyənləşdirilmiş, habelə bələdiyyələrin fəaliyyəti ilə bağlı digər münasibətləri tənzimləyən qanunvericilik bazası yaradılmış, bələdiyyələrə verilən səlahiyyətlərdən qanunvericiliyə uyğun istifadə olunmasına nəzarətin həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədilə, 2003-cü il iyunun 4-də "Bələdiyyələrin fəaliyyətinə inzibati nəzarət haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul olunmuş və nəzarətin həyata keçirilməsi Ədliyyə Nazirliyinə həvalə edilmişdir.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə hüquqi dövlət quruculuğu çərçivəsində ədliyyə orqanlarında da əsaslı islahatlar aparılmış, nazirliyin cəmiyyətdə rolu və nüfuzu xeyli artaraq o, hüquq siyasətini həyata keçirən əsas orqanlardan birinə çevrilmişdir. [3]

Ulu Öndərin başlatdığı islahatların nəticəsidir ki, müasir Azərbaycan ədliyyəsinin inkişafı davamlı prosesə çevrilib, onun təməlini qoyduğu hüquqi islahatlar hazırda Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə uğurla həyata keçirilir. Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra yaxın keçmişimizin bir çox tarixi sınaq anlarında müştəşəkkil birlik və həmrəylik nümayiş etdirərək bütün sahələrdə böyük inkişafa və uğurlara nail olunmuşdur.

Ulu Öndərin davamçısı Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanın qazandığı uğurlar, nəhayət, Ümummilli Liderin ən böyük arzusunu da gerçəkləşdirmək imkanı yaratmışdır. Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə doğma Qarabağımız düşməndən azad edilərək 30 ildən sonra müstəqil Azərbaycan dövlətinin ərazi bütövlüyü təmin edilmişdir.

Müasir müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Azərbaycan xalqı və dövləti qarşısındakı tarixi xidmətləri misilsizdir. Bütün bunlara görə qədirbilən xalqımız Ulu Öndərin əziz xatirəsini daim yüksək tutur. Dahi Liderə dərin ehtiramın ifadəsi olaraq Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyi münasibətilə 2023-cü il dövlətimizin başçısı tərəfindən "Heydər Əliyev İli" elan olunmuşdur. Ulu Öndərin yubileyi münasibətilə ölkəmizdə silsilə tədbirlər keçirilmiş, o cümlədən Ədliyyə Nazirliyində və bütün struktur qurumlarında geniş qeyd olunmuşdur.

Ölkəmizdə həyata keçirilən hüquqi islahatlara tarixi prizmadan nəzər salsaq, görürük ki, müasir hüquq sisteminin keçdiyi inkişaf yolunun ilkin mərhələsində azad cəmiyyətin formalaşmasına, demokratik, hüquqi dövlət quruculuğuna, qanunun aliliyinin təmin olunmasına, müstəqil ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinə yönəlmiş hüquqi islahatların konsepsiyası işlənib hazırlanmışdır. Ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə hazırlanan və 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq səsverməsi (referendum) yolu ilə qəbul edilən Əsas Qanun müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyasıdır.

Əsas hüquqi təminatları müəyyən edən Konstitusiyanın qəbul olunması hüquqi islahatlar üçün şərait yaratmışdır. 1996-cı il fevralın 21-də Prezident Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə yaradılan Hüquqi islahatlar komissiyası hüquqi islahatların prioritetlərini müəyyən etmiş və Sovet İttifaqından qalmış hüquq sisteminin fəlsəfəsini tamamilə dəyişmişdir. Mahiyyət etibarı ilə hüquqi islahatlar qanunların və digər normativ hüquqi aktların hazırlanması, hüquqi informasiya sisteminin genişləndirilməsi, məhkəmə və bütövlükdə hüquq-mühafizə sisteminin islahatı, qanunların əhali arasında təbliği və öyrənilməsi kimi tədbirləri özündə ehtiva edir. Komissiya tərəfindən hazırlanmış “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” və “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” qanunlar ölkəmizdə məhkəmə sisteminin yaradılmasına və fəaliyyət göstərməsinə imkan yaratmışdır.

Daim Azərbaycanın demokratik və bəşəri dəyərlərə sadıq müstəqil bir dövlət kimi formalaşmasına dünya birliyində layiqli yer tutmasına çalışan Ulu Öndər Heydər Əliyev ölkənin Əsas Qanununa bələdiyyələrin təşkilinin ümumi prinsiplərini təsbit edən ayrıca fəsil əlavə etməklə dövlət idarəetməsinə yeni anlayış gətirmişdir. Azərbaycan Respublikasında yeni mexanizm olan bələdiyyələrin təşkil olunması və seçkilərin keçirilməsi üçün bələdiyyələr haqqında, bələdiyyələrə seçkilər haqqında, bələdiyyələrin səlahiyyətləri və vəzifələri haqqında bir neçə normativ hüquqi aktlar qəbul olunmuşdur.

Ölkəmizdə aparılan hüquq islahatlarının mühüm tərkib hissəsi olaraq dövlət və yerli özünüidarə orqanları, vəzifəli şəxslər tərəfindən pozulan insan hüquqları və azadlıqlarının bərpa edilməsi məqsədilə 2001-ci ildə demokratik dövlətlərin hüquq sistemində mühüm rol oynayan qeyri-məhkəmə müdafiə mexanizmi - Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) institutu yaradılmışdır. Qanunvericilik tədbirləri çərçivəsində yeni hüquq sisteminin fəaliyyət göstərməsi üçün Cinayət, Cinayət-Prosessual, Mülki, Mülki Prosesual, Əmək, Ailə, İnzibati Xətalər, Gömrük, Vergi və digər məcəllələri, “Notariat haqqında”, “Dövlət məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti haqqında”, “Təhqiqat, istintaq, prokurorluq və məhkəmə orqanlarının qanunsuz hərəkətləri nəticəsində fiziki şəxslərə vurulmuş ziyanın ödənilməsi haqqında”, “Vətəndaşların hüquq və azadlıqlarını pozan qərar və hərəkətlərdən məhkəməyə şikayət edilməsi haqqında” və digər qanunlar qəbul edilmişdir.

Avropa Şurasına üzvlük ərəfəsində Azərbaycan ümumavropa hüquq məkanına integrasiya olunmağa başlamış, ölkəmiz 2001-ci il yanvarın 25-də Avropa Şurasına üzv qəbul edilmişdir, Avropa İnsan hüquqları Konvensiyasına qoşuldu və bununla Avropa İnsan hüquqları Məhkəməsinin yurisdiksiyasını qəbul etmişdir. Azərbaycanın Avropa Şurasının sənədlərinə qoşulması milli qanunvericiliyin təkmilləşməsi, Avropa standartlarına cavab verən yeni qanunların qəbul edilməsi prosesini daha da sürətləndirmişdir.

Milli insan hüquqları standartlarının Avropa İnsan hüquqları Konvensiyasına uyğunlaşdırılması məqsədilə 2002-ci ilin dekabrında “Azərbaycan Respublikasında İnsan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinin tənzimlənməsi haqqında” Konstitusiya Qanunu qəbul edilmişdir. Beləliklə, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycanda həyata keçirilən hüquqi islahatların birinci mərhələsində demokratik ədalət mühakiməsi prinsiplərinə əsaslanan yeni üçpilləli məhkəmə sistemi, konstitusiya nəzarəti, insan hüquqları üzrə müvəkkil kimi yeni təsisatlar yaradılmış, hüquq mühafizə fəaliyyəti təkmilləşdirilmiş, qeyri-hökumət təşkilatlarının, kütləvi informasiya vasitələrinin fəaliyyəti genişləndirilmişdir.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin başqa sahələrdə olduğu kimi, ölkəmizin hüquq sistemində də fəaliyyətin yüksək tələblər səviyyəsində qurulması üzrə xidmətləri öz bəhrəsini bu gün də verməkdədir. Onun başladığı köklü islahatların nəticəsidir ki, müasir Azərbaycan hüquq sisteminin inkişafı davamlı prosesə çevrilmişdir. Həyata keçirilən səmərəli hüquqi islahatlar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən uğurla

davam etdirilir. Onun tərəfindən imzalanan fərman və sərəncamlar qısa dövr ərzində ölkəmizin dinamik yüksəlişini təmin etmiş və həyata keçirilən islahatlara yeni təkan vermişdir.

Azərbaycan Prezidentinin “Heydər Əliyev İli”nin elan olunması ilə bağlı Sərəncamında qeyd olunduğu kimi, “Müstəqil Azərbaycan Ulu Öndərin indiki və gələcək nəsillərə əmanəti, onun zəngin və çoxşaxəli irsi isə xalqımızın milli sərvətidir. Bu müqəddəs mirası qoruyub saxlamaq hər bir azərbaycanlının şərəfli vəzifəsidir”.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan konstitusiyası, Bakı, 2017.
2. Z. Əsgərov Azərbaycanın dövlət və hüququn əsaları. Bakı, 2023.
3. Z. Əsgərov Dövlətin konstitusiya əsasları. “Qanunçuluq jurnalı” Bakı, 1993.
4. İnternet materialları.

HAYDER ALIYEV AND AZERBAIJAN LEGAL SYSTEM

Süleymanova Latafat Nasib gizi

Summary

The article talks about the construction of a democratic state of law. We are talking about the state, whose creator and founder is the great leader Heydar Aliyev.

In the article, the unparalleled role of the National Leader Heydar Aliyev in defining its place in the world community of Azerbaijan, which chose the path of democratic progress, based on secular values, and established close cooperation with international institutions while preserving the Eastern mentality, one of the points that is given special attention in our country under the leadership of the Great Leader, is the protection of human rights at the highest level. , the provision of freedom of thought and other such issues are discussed. In this sense, among the important steps taken by the National Leader in the direction of strengthening national statehood, the establishment and development of a legal system that gives high value to the human factor has a special place.

The article also mentions the abolishment of the death sentence for the first time in the East, and talks about the services of the Great Leader in the creation of the judicial legal system.

ГАЙДЕР АЛИЕВ И ПРАВОВАЯ СИСТЕМА АЗЕРБАЙДЖАНА

Сулейманова Латафат Насиб кызы

Резюме

В статье говорится о построении демократического правового государства. Речь идет о государстве, создателем и основателем которого является великий лидер Гейдар Алиев.

В статье рассматривается беспрецедентная роль Общенационального Лидера Гейдара Алиева в определении его места в мировом сообществе Азербайджана, выбравшего путь демократического прогресса, основанного на светских ценностях, и наладившего тесное сотрудничество с международными институтами, сохраняя при этом восточный менталитет. Одним из пунктов, которому уделяется особое внимание в нашей стране под руководством Великого Вождя, является защита прав человека на самом высоком уровне, обсуждаются вопросы обеспечения свободы мысли и другие подобные вопросы. В этом смысле среди важных шагов, предпринятых Национальным Лидером в направлении укрепления национальной государственности, особое место занимает создание и развитие правовой системы, придающей большое значение человеческому фактору.

В статье также упоминается об отмене смертной казни впервые на Востоке, рассказывается о заслугах Великого Вождя в создании судебно-правовой системы.

Rəyçi: t.ü.f.d. Anar Kərimli

Pedaqogika və psixologiya onların tədrisi texnologiyası kafedrasının 15 noyabr 2024-cü il tarixli iclasın 15 sayılı protokolu

Daxil olma tarixi 21 noyabr 2024-cü il